«Tirik sayyora»

— tabiatshunoslik kechasi ssenariysi

Biologiya — fan kechasi, haftalik va bellashuv

6–10-sinf o‘quvchilari, ustozlar va ota-onalar uchun

Davomiyligi: 45 daqiqa atrofida

Bu ssenariy biologiya va ekologiya kechasi bo‘lib, 45 daqiqa atrofida davom etadi. «Tabiatning to‘rt ovozi» lavhasi, ko‘chat parvarishi haqidagi «Unutilgan nihol» sahna ko‘rinishi, «Tabiat signallari» o‘yini va ilmiy faktlar daqiqasi bor.

Agar ssenariy foydali bo‘lsa, uni hamkasblaringiz bilan o‘qituvchilar guruhlarida ham ulashing. Bayram va tadbirlar uchun yana ko‘plab ssenariylarni baxtiyor.uz saytidan topishingiz mumkin.

Shu to‘plam sahifasi: https://baxtiyor.uz/biologiya-ssenariy/

«Senariylar to‘plami» bo‘limi: https://baxtiyor.uz/oqituvchilar-uchun-hamma-narsa/senariylar-to-plami/

«Tirik sayyora» — tabiatshunoslik kechasi ssenariysi

MAQSAD

O‘quvchilarda tirik tabiatga, o‘simlik va hayvonot dunyosiga mas‘uliyatli munosabatni tarbiyalash; ekologik muvozanat — suv, tuproq, o‘simlik va changlatuvchilar o‘rtasidagi bog‘liqlikni sahna va o‘yin orqali sodda tushuntirish; biologiya faniga qiziqishni oshirish.

ISHTIROKCHILAR

Ikki boshlovchi (7–10-sinf), biologiya o‘qituvchisi, to‘rt ramziy rol («Yashil Barg», «Tiniq Suv», «Asalari», «Qora Tuproq»), «Unutilgan nihol» sahna ko‘rinishi uchun uch o‘quvchi, she‘r o‘quvchilar, ota-onalar va mehmonlar.

JIHOZLAR

Yashil barglar va gullar (qog‘ozdan) bilan bezatilgan zal, ekran, «Tirik sayyora» yozuvi, kichik tuvakdagi sog‘lom o‘simlik va sug‘orish idishi, to‘rt rol uchun ko‘krak nishoni yoki ramziy kiyim detali, «Tabiat signallari» o‘yini uchun yashil va qizil kartochkalar, kichik esdalik urug‘ paketlari yoki yorliqlar (ixtiyoriy).

TADBIR REJASI

Ochilish — 5 daqiqa. «Tabiatning to‘rt ovozi» lavhasi — 9 daqiqa. She‘r va qisqa ko‘rgazma — 6 daqiqa. «Unutilgan nihol» sahna ko‘rinishi — 9 daqiqa. «Tabiat signallari» zal bilan o‘yin — 7 daqiqa. Ilmiy faktlar daqiqasi — 5 daqiqa. Yakun — 4 daqiqa. Jami: 45 daqiqa atrofida.

O‘QITUVCHI UCHUN ESLATMA

Tadbirda tirik hayvonlardan (qush, tipratikan va hokazo) foydalanmang — bu ularga stress keltiradi. O‘simliklar haqida gapirganda allergiyasi bor o‘quvchilarni hisobga oling. Faktlar aniq bo‘lsin: o‘simliklar yorug‘likda fotosintez jarayonida kislorod ajratib chiqaradi, lekin kechasi nafas olish davom etadi; asalarilar gulli o‘simliklarning ko‘payishida muhim changlatuvchi. Musiqa tavsiyasi: kirishda qushlar sayrashi va mayin kuy, sahna ko‘rinishida sokin fon, o‘yinda jonli musiqa, yakunda tabiat haqidagi qo‘shiq.

TADBIRNING BORISHI

(Qushlar sayrashi va mayin kuy. Sahnada tuvakdagi o‘simlik turibdi.)

1-boshlovchi: Assalomu alaykum, hurmatli ustozlar, aziz o‘quvchilar, qadrli mehmonlar!

2-boshlovchi: Bugungi kechamiz — «Tirik sayyora». Biologiya — faqat darslikdagi rasm emas. U biz nafas olayotgan havo, ichayotgan suv, hovlimizdagi daraxt va o‘z yuragimizning urishidir.

1-boshlovchi: Tabiatda hech bir narsa yolg‘iz yashamaydi. Keling, uning to‘rt ovozini tinglaymiz.

1-LAVHA. «TABIATNING TO‘RT OVOZI»

(Sahnaga to‘rt o‘quvchi chiqadi: Yashil Barg, Tiniq Suv, Asalari va Qora Tuproq.)

Yashil Barg: Men — o‘simlik bargiman. Quyosh nuri tushganda men suv va karbonat angidriddan ozuqa tayyorlayman — bu jarayon fotosintez deyiladi. Shu paytda men havoga kislorod chiqaraman. Menga suv kerak, nur kerak.

Tiniq Suv: Men — suvman. Ildizlar meni tuproqdan so‘rib oladi, barglarga yetkazadi. Mening zarramsiz hujayra ishlamaydi. Lekin men ham tuganmas emasman — meni isrof qilsangiz, bog‘ ham quriydi.

Qora Tuproq: Men — tuproqman. Mening bag‘rimda ildiz mustahkam turadi, menda mineral tuzlar va mikroorganizmlar yashaydi. Meni chiqindi bilan to‘ldirsangiz, o‘simlikka ozuqa yetmaydi.

Asalari: Men kichkinaman, lekin mening ishim katta. Men guldan gulga qo‘nib, ularni changlataman. Changlatish bo‘lmasa, ko‘plab meva va sabzavotlar hosil bermaydi. Shuning uchun bog‘ga zaharli dorini o‘ylamasdan sepish — o‘z dasturxoniga zarar yetkazishdir.

2-boshlovchi: Ko‘rdingizmi, barg suvni kutadi, suv tuproqdan o‘tadi, gul asalarini kutadi. Bitta halqa uzilsa, hammasi qiynaladi.

1-o‘quvchi (she‘r):

Yulduzlarga men ham qarayman,
Yulduzlar – samoviy bir xat.
Men ko‘proq zaminga yarayman,
Menga kerak yerdagi hayot.

(Rauf Parfi, «Yulduzlarga men ham qarayman» she‘ridan)

2-LAVHA. «UNUTILGAN NIHOL» SAHNA KO‘RINISHI

1-boshlovchi: Endi maktab hovlisidan bir ko‘rinish. Bahorda hamma ko‘chat ekdi. Lekin yozda-chi?

(Ikki o‘quvchi — Sardor va Dilnoza — maktab hovlisidan o‘tmoqda. Chetda kartondan yasalgan yoki tuvakdagi kichik «Nihol» — uni uchinchi o‘quvchi ijro etadi, boshlari egik.)

Sardor: Qara, bahorda shu yerda o‘nta ko‘chat ekkandik. Hammamiz suratga tushgandik!

Dilnoza: Ha, suratlar chiroyli chiqqandi. Lekin mana bunisini qara — barglari sarg‘ayibdi. Tagida quruq tuproq.

Nihol (sekin): Meni ekkaningizda «katta chinor bo‘l» degandingiz. Keyin esa yoz keldi... Hammangiz ta‘tilga ketdingiz. Surat qoldi, lekin bir chelak suv beradigan qo‘l qolmadi.

Sardor (xijolat bilan): Rost aytyapti... Ekish — besh daqiqalik ish. Uni parvarishlash esa har haftalik mas‘uliyat.

Dilnoza: Kech qolmadik! Hozir suv olib kelamiz, tagini yumshatamiz. Va navbatchilik tuzamiz: har hafta bir sinf qaraydi.

Nihol (boshini ko‘tarib): Rahmat! Men ham sizga soyamni, toza havomni beraman.

(Ikkovi suv quygan kabi harakat qiladi. Nihol tiklanadi. Qarsaklar.)

3-LAVHA. «TABIAT SIGNALLARI» O‘YINI

2-boshlovchi: Endi zal bilan o‘ynaymiz. Men odat aytaman. Tabiat uchun foydali bo‘lsa — qo‘lingizni baland ko‘taring (yoki «Ha!» deng). Zararli bo‘lsa — qo‘lni ko‘tarmay, «Yo‘q!» deng va nega zararli ekanini bir kishi tushuntirsin.

(Vaziyatlar.)

— Tish yuvayotganda jo‘mrakni yopib qo‘yish. (Foydali — suv tejaladi.)

— Qog‘ozning faqat bir tomoniga yozib, qolganini darhol tashlash. (Zararli — qog‘oz daraxtdan olinadi, qayta ishlash va tejamkorlik muhim.)

— Maktab bog‘idagi gulni uzib, ikki daqiqadan keyin tashlab yuborish. (Zararli.)

— Plastik idishlarni alohida yig‘ib, qayta ishlashga topshirish. (Foydali.)

— Daraxt shoxini sindirib o‘ynash. (Zararli — po‘stloq shikastlansa, daraxt kasallanadi.)

4-LAVHA. ILMIY FAKTLAR DAQIQASI

Biologiya o‘qituvchisi: Qisqa, ammo tekshirilgan uchta fakt. Birinchisi: tirik organizmlarning barchasi hujayradan tuzilgan — hujayra hayotning asosiy birligi. Ikkinchisi: buyuk bobomiz Abu Ali ibn Sino «Tib qonunlari» asarida inson salomatligi, ovqatlanish va tabiiy dorivor o‘simliklar haqida muhim kuzatuvlarni jamlagan. Uchinchisi: ko‘zga ko‘rinmaydigan bakteriyalar va zamburug‘lar ham tabiatda kerak — ular qoldiqlarni chiritib, tuproqni qayta boyitadi.

2-o‘quvchi (she‘r):

Borliq bermish borini:
Suv-havo, gul, qorini…
Foydalan va barini,
E‘zoz et, zarar qilma.

(Dilshod Rajab, «Surur» she‘ridan)

YAKUN

1-boshlovchi:

Bugun biz ko‘rdik: biologiya — hayot haqidagi fan. Hayotni esa faqat o‘rganish emas, asrash ham kerak.

2-boshlovchi: Ertaga maktab hovlisidagi bir daraxt tagiga qarang, bir tomchi suvni behuda oqizmang. Kechamiz yakuniga yetdi. Barchangizga rahmat!

(Tabiat haqidagi qo‘shiq. Ishtirokchilar surat tushadi.)

KECHADAN KEYIN

Sinfda «Yashil navbatchilik» jadvalini tuzing: xona o‘simliklarini sug‘orish va changini artish haftada bir marta, ustoz nazorati ostida. Qog‘oz chiqindilarini yig‘ish qutisini qo‘yish ham amaliy foyda beradi.